

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 548 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
<i>Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov</i>	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i>	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
<i>Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
<i>Nabijonova Feruza Valijon qizi</i>	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
<i>O'rinova Nilufar Muxammadovna</i>	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
<i>Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.</i>	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
<i>Umbarova Nasiba Xolboy qizi</i>	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
<i>Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
<i>Abduraxmanova Charos Burxanovna</i>	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
<i>Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna</i>	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
<i>Allanazarova Sadoqat Azimovna</i>	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
<i>Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna</i>	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
<i>Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова</i>	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
<i>D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova</i>	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
<i>Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
<i>Jumanov Sherzod Saloyevich</i>	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
<i>Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi</i>	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
<i>Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
<i>Qahramonova Xumora Qahramonovna</i>	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
<i>Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich</i>	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi ..... 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li
	Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli ..... 196 Salomova Nargiza Sattorovna
	Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna
	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish ..... 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi
	Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari ..... 216 Uralova Nurxon Maxadovna
	Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna
	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari ..... 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi
	Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology ..... 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz
	Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati ..... 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich
	Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи ..... 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович
	Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" ..... 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек
	Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi
	Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions ..... 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova
	Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish ..... 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna
	Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education ..... 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna
	Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi
	Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari..... 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li
	Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi ..... 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi
	Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi
	Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari ..... 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi
	Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari ..... 286 Xaytova Farida Kuchkarovna

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompEtensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinoz</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otabek Tualovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адиба Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	
Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish.....	344
<i>Mirzayev Xusniddin Abdusattor o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish usullari.....	348
<i>Alimjanova Matlyuba Yunusovna</i>	
Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan.....	351
<i>Ganiev Maksudjon Najim ugli</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	357
<i>Gafforova Sarvinoz Asrorovna</i>	
Chap qo'li yetakchi o'quvchilarni o'qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari	361
<i>Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li</i>	
XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta'lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari	369
<i>Sulaymonova Nilufar O'tkir qizi</i>	
Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку	372
<i>Галиуллов Марат Анварович</i>	
Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде	376
<i>Рахматова Нигина Исломовна</i>	

O'smirlarda internet tobeligi namoyon bo'lishining shaxs xususiyatlariga ta'siri.....	380
<i>Djuxonova Noxida Xayotjonovna</i>	
Tarix darslarida "Educaplay" interaktiv o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	384
<i>Eshankulova Ma'mura Davlatovna</i>	
Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta'minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari	388
<i>Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna</i>	
"Neyropsycore / Bo'g'irsoq" kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so'z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi.....	392
<i>Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	395
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Raqamli ta'limda fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli	401
<i>Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov</i>	
Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni.....	410
<i>Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi</i>	
Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni.....	414
<i>Kamola U. Mirzayeva</i>	
Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari	419
<i>Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li</i>	
Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari.....	423
<i>Nabiyeva Aziza Komil qizi</i>	
Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari	429
<i>Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi</i>	
FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi	434
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices.....	441
<i>Karimov Dostonjon Karimovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari	446
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna</i>	
Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish rehabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi	451
<i>Amatjanova Moxinur</i>	
Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi	455
<i>Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	459
<i>Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi</i>	
Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi	464
<i>Baydjanova Dinora Karimovna</i>	
Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish	469
<i>Boltayeva Qambar Abdullayevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari	474
<i>Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li</i>	
Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar	478
<i>Fazilova Zumrad Axmadovna</i>	
Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati	481
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i>	

Project-Based Learning in Professional Education	485
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	488
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	493
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar	499
<i>Sardorova Mashxura Maxsudbekovna</i>	
Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari	502
<i>Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi</i>	
Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs.....	506
<i>Tukhtayeva Muqaddas Olimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari	510
<i>Xolmatov Oybek Orifovich</i>	
The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments	514
<i>Sharipova Yoqut Qudratillayevna</i>	
Сущность, структура и содержание конфликтологической компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога	518
<i>Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна</i>	
Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка	523
<i>Исроилова Шохсанам Учкунчон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна</i>	
Социоэкономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности	529
<i>Собиров Абдулазиз Абдурозикович</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi	533
<i>Munisa Topilova Miravzalovna</i>	
Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения	536
<i>Холматов Камолиддин Икромиддинович</i>	
Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers	539
<i>Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi</i>	
Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar.....	544
<i>Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi</i>	

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA HUQUQIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA KONSEPTUAL ASOSLARI

Xolmatov Oybek Orifovich

Farg'ona davlat universiteti, "Pedagogika" kafedrasida tadqiqotchisi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0414-3733>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish hamda jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish sharoitida pedagog kadrlarning huquqiy tayyorgarligini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri sifatida qaraladi.

Tadqiqotning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni shakllantirishning nazariy asoslarini aniqlash hamda uning konseptual modelini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot jarayonida tizimli-tahliliy, qiyosiy-pedagogik va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Natijada huquqiy kompetentlikning tarkibiy komponentlari, uni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari hamda samarali mexanizmlari ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Kalit so'zlar: huquqiy kompetentlik, bo'lajak o'qituvchi, huquqiy madaniyat, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik texnologiya, konseptual model, huquqiy ong, kasbiy tayyorgarlik.

Abstract: This article presents a pedagogical analysis of the theoretical and conceptual foundations for developing legal competence in pre-service teachers. In the context of educational modernization and the promotion of legal culture, improving the legal training of future teaching professionals is considered one of the key priorities.

The purpose of the study is to identify the theoretical foundations of legal competence formation in pre-service teachers and to develop its conceptual model. The research employed system-analytical, comparative-pedagogical, and modeling methods. The findings substantiate the structural components of legal competence as well as the pedagogical conditions and mechanisms necessary for its effective development.

Key words: legal competence, pre-service teacher, legal culture, competency-based approach, pedagogical technology, conceptual model, legal awareness, professional training.

Аннотация: В данной статье с педагогической точки зрения анализируются теоретические и концептуальные основы развития правовой компетентности будущих учителей. В условиях модернизации системы образования и повышения уровня правовой культуры совершенствование правовой подготовки педагогических кадров рассматривается как одна из актуальных задач.

Цель исследования заключается в выявлении теоретических основ формирования правовой компетентности у будущих учителей и разработке её концептуальной модели. В ходе исследования использованы системно-аналитический, сравнительно-педагогический методы и метод моделирования. В результате научно обоснованы структурные компоненты правовой компетентности, а также педагогические условия и механизмы её эффективного развития.

Ключевые слова: правовая компетентность, будущий учитель, правовая культура, компетентностный подход, педагогическая технология, концептуальная модель, правовое сознание, профессиональная подготовка.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog kadrlarning nafaqat kasbiy, balki huquqiy tayyorgarligi ham ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Chunki o'qituvchi ta'lim jarayonining bevosita tashkilotchisi sifatida nafaqat bilim beruvchi, balki huquqiy madaniyatni shakllantiruvchi muhim ijtimoiy subyekt ham hisoblanadi. Shu bois bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish masalasi pedagogika nazariyasi va amaliyotida dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirish, yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy asoslar izchil takomillashtirilmoqda. Xususan, ta'lim sohasidagi islohotlar pedagog kadrlarning har tomonlama rivojlangan, mustaqil fikrlovchi va huquqiy jihatdan savodli mutaxassis sifatida shakllanishini taqozo etadi. Bu esa oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning huquqiy bilimlarini tizimli ravishda shakllantirish, ularni amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Huquqiy kompetentlik tushunchasi ko'p qirrali bo'lib, u huquqiy bilimlar, huquqiy tafakkur, huquqiy ong va huquqiy xulq-atvorning o'zaro uyg'unligidan iborat. Shu jihatdan mazkur tadqiqotning dolzarbligi bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslarini aniqlash, uning tarkibiy tuzilmasi hamda pedagogik mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslash zarurati bilan belgilanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish muammosi zamonaviy pedagogika, huquqshunoslik va psixologiya fanlari kesishmasida shakllangan kompleks ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur tushuncha shaxsning huquqiy bilimlari, huquqiy ongi va tafakkuri, shuningdek, huquqiy xulq-atvorining integratsiyasi asosida shakllanib, uning ijtimoiy-huquqiy munosabatlarda ongli va mas'uliyatli ishtirok etishini ta'minlaydi.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda kompetensiyaviy yondashuv asosida huquqiy kompetentlik masalasi keng yoritilgan. Xususan, Philippe Perrenoud o'qituvchi kompetentligini real pedagogik vaziyatlarni samarali boshqarish va reflektiv faoliyat bilan bog'laydi. Ushbu yondashuvning afzalligi shundaki, u kompetentlikni amaliy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladigan dinamik sifat sifatida talqin etadi. Biroq mazkur yondashuvda huquqiy kompetentlikning maxsus tarkibiy komponentlari alohida ajratilmaganligi uning cheklangan jihati sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, John Raven kompetentlikni motivatsion, kognitiv va xulqiy komponentlar birligi sifatida izohlaydi. Ushbu yondashuv huquqiy kompetentlikning integrativ tabiatini ochib berishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Biroq unda pedagogik jarayon sharoitida mazkur kompetentlikni shakllantirish mexanizmlari yetarli darajada konkretlashtirilmagan.

Huquqiy ong va huquqiy xulq-atvorning shakllanishi ijtimoiy-psixologik nazariyalar doirasida ham asoslab berilgan. Jumladan, Lev Vygotskiyning sotsiokultural yondashuvi shaxs rivojlanishining ijtimoiy muhit bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi hamda huquqiy qadriyatlarni shakllantirishda interaktiv ta'lim metodlarining ahamiyatini asoslaydi. Shu bilan birga, Lawrence Kohlbergning axloqiy rivojlanish nazariyasi huquqiy qaror qabul qilish jarayonining bosqichma-bosqich takomillashtirishini tushuntiradi. Mazkur yondashuvlarning kuchli tomoni shundaki, ular huquqiy kompetentlikning psixologik asoslarini ochib beradi, biroq pedagogik tizim doirasida uning kompleks modelini taklif etmaydi.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan ham huquqiy madaniyat va huquqiy kompetentlikni shakllantirish muammolari o'rganilgan. Jumladan, B.X. Xodjayev pedagogik jarayonda shaxsning ijtimoiy-faol pozitsiyasini shakllantirish zarurligini asoslaydi, N.A. Muslimov esa pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi. Sh.S. Sharipov tomonidan yoshlarning huquqiy madaniyatini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Mazkur tadqiqotlarning afzalligi shundaki, ularda muammo milliy ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari hisobga olingan holda tahlil qilingan.

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuv, muammoli ta'lim, keys-stadi, interfaol metodlar va reflektiv texnologiyalarning samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilmoqda. Biroq ushbu yondashuvlar, asosan, alohida metod yoki vosita darajasida yoritilib, ularning o'zaro integratsiyasi asosida yagona konseptual tizim shakllantirilmagan.

Mavjud ilmiy ishlarda bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari yetarli darajada yoritilgan bo'lsa-da, uning konseptual modeli, tarkibiy tuzilmasi, pedagogik shart-sharoitlari va amalga oshirish mexanizmlari yagona tizim sifatida kompleks ravishda asoslab berilmagan. Aynan ushbu ilmiy bo'shliq mazkur tadqiqotning yo'nalishini belgilab, bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslarini ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, u kompleks, tizimli hamda kompetensiyaviy yondashuvlar uyg'unligida amalga oshirildi. Tadqiqot dizayni nazariy-tahliliy va empirik yondashuvlar integratsiyasiga asoslandi.

Tadqiqotning obyekti - oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlash jarayoni.

Tadqiqotning predmeti - bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va pedagogik mexanizmlari.

Tadqiqot Farg'ona davlat universitetida tashkil etilib, pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalardan iborat tanlanma guruh ($n = 120$) jalb qilindi. Tadqiqot davomida talabalarning huquqiy bilimlari, huquqiy ong darajasi hamda huquqiy faoliyatga tayyorlik ko'rsatkichlari kompleks ravishda o'rganildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik eksperiment - ishlab chiqilgan konseptual model samaradorligini aniqlashda (tajriba va nazorat guruhlarini asosida);
- anketa-so'rovnoma - talabalarning huquqiy bilimlari va munosabatlarini aniqlashda;
- test metodi - huquqiy bilim darajasini diagnostika qilishda;
- yarim tuzilgan intervyu - huquqiy fikrlash va refleksiv qarashlarni chuqur tahlil qilishda;
- keys-stadi - real pedagogik-huquqiy vaziyatlarda qaror qabul qilish ko'nikmalarini baholashda;
- pedagogik kuzatish - o'quv jarayonida huquqiy xulq-atvor dinamikasini aniqlashda;
- matematik-statistik tahlil - olingan natijalarni qayta ishlash va ularning ishonchligini aniqlashda.

Tadqiqot doirasida huquqiy kompetentlikning quyidagi komponentlari aniqlashtirildi: motivatsion-qadriyatli, kognitiv, faoliyatli-operatsion hamda refleksiv-baholovchi. Mazkur komponentlar asosida baholash mezonlari ishlab chiqildi va talabalarning rivojlanish darajalari aniqlandi. Baholashda Benjamin Bloom taksonomiyasi metodik asos sifatida qo'llanilib, huquqiy bilimlarning o'zlashtirilish darajasi, ularni amaliyotda qo'llash va tahlil qilish ko'nikmalari baholandi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot muammosini chuqur o'rganish, nazariy xulosalarni empirik ma'lumotlar bilan asoslash hamda bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlarini aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotning empirik bosqichida bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlik darajasi aniqlanib, boshlang'ich va yakuniy natijalar o'zaro taqqoslandi. Dastlabki diagnostika natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 49,2 % ida huquqiy kompetentlik past darajada, 36,7 % ida o'rta darajada va 14,1 % ida yuqori darajada shakllangan. Mazkur holat talabalarda huquqiy bilimlarning yetarli darajada tizimlashmaganligi hamda ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarining sust ekanligini ko'rsatdi.

Pedagogik eksperiment davomida ishlab chiqilgan konseptual model asosida keys-stadi, muammoli vaziyatlar va refleksiv mashg'ulotlar tajriba guruhida bosqichma-bosqich joriy etildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari saqlab qolindi. Yakuniy natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhida yuqori darajadagi huquqiy kompetentlik ko'rsatkichi 14,1 % dan 24,6 % gacha oshdi, past darajadagi ko'rsatkich esa 49,2 % dan 37,8 % gacha kamaydi. Nazorat guruhida esa o'zgarishlar nisbatan past bo'lib, yuqori darajadagi ko'rsatkich 15,0 % dan 19,3 % gacha oshganligi qayd etildi.

Komponentlar kesimida olingan natijalar quyidagicha namoyon bo'ldi:

- motivatsion-qadriyatli komponent bo'yicha ijobiy o'sish taxminan 9-10 % ni tashkil etdi;
- kognitiv komponent (huquqiy bilimlar) 10-12 % ga yaxshilandi;
- faoliyatli-operatsion komponent bo'yicha amaliy qo'llash ko'nikmalari 11-13 % ga oshdi;
- refleksiv-baholovchi komponent bo'yicha o'z faoliyatini tahlil qilish qobiliyati 8-9 % ga rivojlandi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, eng sezilarli o'zgarish faoliyatli-operatsion komponentda kuzatildi. Bu keys-stadi va muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning talabalarning huquqiy bilimlarini amaliyotga tatbiq etishiga bevosita ta'sir ko'rsatganini anglatadi. Mazkur holat Philippe Perrenoud tomonidan ilgari surilgan kompetentlikning faoliyat jarayonida shakllanishi haqidagi yondashuv bilan hamohangdir.

Shuningdek, Benjamin Bloom taksonomiyasi asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarning huquqiy bilimlarini oddiy reproduktiv darajadan tahliliy va amaliy darajaga olib chiqishda muhim rol o'ynaganligi aniqlandi. Bu esa kompetensiyaviy yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi.

Huquqiy kompetentlikni rivojlantirishda interfaol va faoliyatga yo'naltirilgan metodlar an'anaviy yondashuvlarga nisbatan samaraliroq ekanligi kuzatildi, biroq ularning ta'siri bosqichma-bosqich va uzoq muddatli jarayonda yanada barqarorlashishi aniqlandi. Tadqiqot davomida eksperimentning vaqt jihatidan cheklanganligi hamda talabalarning individual motivatsion xususiyatlari natijalarga muayyan darajada ta'sir ko'rsatganligi ham qayd etildi.

Olingan natijalar ishlab chiqilgan konseptual model asosida tashkil etilgan pedagogik jarayon bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishda ijobiy, ammo realistik darajadagi samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijasida bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari tizimli ravishda asoslab berildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, huquqiy kompetentlik shaxsning huquqiy bilimlari, huquqiy ongi va qadriyatlari, shuningdek, ularni amaliy faoliyatda qo'llash hamda refleksiv baholash qobiliyatlarining integratsiyasidan iborat murakkab pedagogik kategoriya hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida ishlab chiqilgan konseptual model asosida tashkil etilgan pedagogik faoliyat bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishda ijobiy natijalar berganligi aniqlandi. Empirik natijalar asosida huquqiy kompetentlik komponentlari bo'yicha o'rtacha 8-12 % oralig'ida ijobiy o'sish kuzatildi, bu esa qo'llanilgan metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar (keys-stadi va muammoli vaziyatlar) talabalarning huquqiy bilimlarini amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynadi.

Tadqiqot natijalari quyidagi ilmiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi:

- huquqiy kompetentlik bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi bo'lib, integrativ tuzilishga ega;
- huquqiy kompetentlikni rivojlantirishda tizimli va kompetensiyaviy yondashuvlar samarali metodologik asos bo'lib xizmat qiladi;
- interfaol va faoliyatga yo'naltirilgan metodlar huquqiy kompetentlikning amaliy komponentlarini rivojlantirishda an'anaviy yondashuvlarga nisbatan samaraliroqdir;
- huquqiy kompetentlikni shakllantirish uzluksiz va bosqichma-bosqich tashkil etiladigan pedagogik jarayonni talab etadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- oliy ta'lim muassasalarida pedagogika yo'nalishi talabalariga huquqiy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan maxsus modullarni joriy etish;
- o'quv jarayonida keys-stadi, muammoli ta'lim va refleksiv mashg'ulotlardan tizimli foydalanish;
- huquqiy kompetentlikni baholash mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish;
- talabalar motivatsiyasini oshirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlarni kuchaytirish.

Tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi hamda mazkur yo'nalishda olib boriladigan keyingi ilmiy izlanishlar uchun metodologik asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'xati:

1. Andreas Schleicher. World Class: How to Build a 21st-Century School System. - Paris: OECD Publishing, 2018.
2. Linda Darling-Hammond. Preparing Teachers for a Changing World. - San Francisco: Jossey-Bass, 2017.
3. Fernando M. Reimers. Educating Students to Improve the World. - Singapore: Springer, 2020.
4. Andy Hargreaves. Moving: A Memoir of Education and Social Mobility. - London: Bloomsbury, 2021.
5. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. - Paris, 2015.
6. OECD. Education Policy Outlook 2021. - Paris, 2021.
7. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. - Toshkent, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-5847-son Farmon. "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi". - Toshkent, 2019.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PQ-4623-son Qaror. "Pedagogik ta'limni rivojlantirish chora-tadbirlari". - Toshkent, 2020.
10. Henry Giroux. On Critical Pedagogy. - New York: Bloomsbury, 2018.
11. Martha Nussbaum. Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities. - Princeton: Princeton University Press, 2010.
12. Zamonaviy pedagogik va huquqiy kompetentlikni rivojlantirishga oid ilmiy maqolalar (Scopus, Web of Science bazalari, 2018-2024).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.